
Анализа и препораки за измена на Кривичниот законик на Република Македонија за зголемена заштита на новинарските екипи при вршењето на нивната професионална должност

Во последниве неколку години видлива е тенденцијата на зголемување на насилството против новинарите, но исто така и свеста на меѓународната јавност за потребата од решавање на проблемот. Последниот случај на убиената истражувачка од Малта е показател за итноста од преземање сериозни чекори за да се прекине страшната спирала на насилство и неказливост на која се изложени новинарските екипи во нивната работа

Според податоците на Комитетот за заштита на новинарите од 1992 до 2016 во светот се убиени 1189 новинари. Во 2015 се убиени 97 новинари, а во 2017 според Меѓународната федерација на новинари до моментот на објавување на анализата се убиени 57. Паралелно со глобалните трендови видливо е дека се зголемува и бројот на новинарите во Македонија кои биле изложени на напад, физички или вербално. Здружението на новинари регистрира околу 50 напади од 2014 до денес. За жал таа бројка постојано расте, а според ЗНМ постапувано е само за десет случаи, од кои пет се на обвинителство, а пет се на суд.

Она што особено загрижува, освен зголемувањето на бројот на убиените или нападнатите новинари во претходните години е што на глобално, но и на локално ниво може да се зборува за многу малку истраги кои завршуваат со казнување на напаѓачите.

Сето ова создава атмосфера на страв и несигурност во која работата нашите колеги. Настаните на 27 април 2017 година, при упадот во Собранието се најдобар доказ за положбата и третманот на новинарите во Македонија. Тие тогаш беа цел на напад токму затоа што се новинари и беа спречени да ја извршуваат својата работа.

Со оглед на честите напади врз новинарите во Македонија а со цел да се обезбеди подобрена правна заштита ССНМ верува дека воведувањето на нови кривични дела во Кривичниот законик „Спречување на новинарите во извршувањето на професионалните задачи“ и „напад врз новинарите во извршувањето на професионалните обврски,“ односно дополнување на постојните кривични дела „Тешко убиство“ и „Тешка телесна повреда“ може да придонесе за одвраќање на потенцијалните сторители на ваквите напади во иднина.

Со предложените измени новинарските екипи ќе добијат зголемена заштита во извршувањето на професионалните обврски, нешто слично како и официјални лица во вршењето на службените дејствија. При тоа треба да се нагласи дека новинарите и медиумските работници не се изедначуваат со службени лица. Таквата заштита ќе биде во согласност со меѓународните и европските стандарди и практика на Европскиот суд за човекови права, која е во повеќе одлука истакна државата "позитивна обврска" врз основа на член 10 од Европската конвенција за човекови права за да се обезбеди безбедна средина за уживање на слободата на изразување (Özgür gündem против Турција, 2000 Динк против Турција, 2010)

Предлог на измени и дополнувања на Кривичниот законик за заштита на новинарските екипи

Спречување на новинарите во вршењето на професионалните задачи

Член 144а

- (1) Оној кој со сила или закана за директна примена на сила го спречува новинарот во вршењето на професионалните задачи или во врска со вршењето на професионалните задачи кои ги презема во рамките на своите овластувања или на ист начин го принудува на вршење на професионална задача, ќе биде казнет со затвор од три месеци до три години.
- (2) Доколку при извршувањето на делата од став 1 од овој член сторителот го навреди или злоставува новинарот или му нанесе лесна телесна повреда или му се заканува со употреба на оружје, ќе биде казнет со затвор од три месеци до пет години.
- (3) Доколку делото од став 1 од овој член е извршено во група или на организиран начин, сторителот ќе биде казнет со затвор од шест месеци до пет години.
- (4) За обид за делата од ставови 1, 2 и 3 од овој член е предвидена казна.

Напад врз новинар при вршење на професионални задачи

Член 144б

- (1) Оној кој ќе нападне или ќе се закани на новинар при вршење на професионалните задачи или во врска со вршење на професионални задачи, ќе биде казнет со затвор до три години.
- (2) Доколку при извршувањето на делата од став 1 од овој член на новинарот му е нанесена лесна телесна повреда или му е вршена закана со користење на оружје, сторителот ќе биде казнет со затвор од три месеци до пет години.
- (3) Доколку делото од став 1 од овој член е извршено во група или на организиран начин, сторителот ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години.
- (4) За обид за делата од ставови 1, 2 и 3 од овој член е предвидена казна.

Убиство

Член 123

Со затвор од најмалку десет години или со казна затвор од четириесет години ќе се казни:

...

8) оној кој ќе лиши од живот новинар при вршење или во врска со вршење на професионални задачи;

Загрозување на сигурноста

Член 144

(4а) Со казната од став 2 ќе се казни тој што делото од став 1 ќе го стори спрема член на новинарска екипа во вршењето на новинарската задача или спрема повеќе лица.

Зошто обезбедувањето на статус на службено лице за новинарите не е добро решение

Со цел зголемена заштита на новинарите во врска со извршувањето на нивните професионални задачи, пропишувањето на посебни кривични дела е подобро решение отколку на новинарите да им се обезбеди статус на службени лица, затоа што со кривичните дела против државни органи – службени лица – се штити законското извршување на службената работа, односно службената должност. Службената работа или должност, која ја вршат службените лица, по правило значи примена на прописи и други одлуки на надлежните државни органи. Професионалните задачи на новинарите не се исто што и службената работа. Со посебните кривични дела, односно со надополнување на постојните кривични дела тешко убиство и тешка телесна повреда, треба особено да се заштити општествениот и индивидуалниот интерес за непречено вршење на новинарската професија, како професија од јавен интерес, која очигледно во Македонија носи зголемен ризик по безбедноста на лица која ја вршат. На овој начин се избегнува и непотребното и невозможното изедначување на новинарите со службени лица во останатите ситуации предвидени со КЗ, за кои, на пример, се предвидува и посторого казнување на службените лица за извршување на одредени кривични дела.

Предложените измени се изготвени по теркот на кривичните дела со кои се штитат службени лица

Предложените кривични дела за заштита на новинарите се темелат на описот на кривичните дела Спречување на службено лице во извршувањето на неговата службена работа (член 382 КЗ)¹ и Напад врз службено лице во вршење на службена должност (член 383 КЗ)² како и со казните пропишани за тие дела.

Нашиот предлог во однос на новинарите е засега прилагоден на висината на казните пропишани за „службени лица“ и одговара на висината на казните за постојната квалификувана форма на кривично дело Загрозување на безбедноста од член 144 став 3. На кривичното дело Тешко убиство (член 144) се предлага да се додаде нова точка со која би се

---

¹ Член 382

(1) Тој што делото од ставовите 1 и 2 ќе го стори спрема службено лице или лице кое помага при вршењето работи на јавната безбедност или на заштита на уставниот поредок на Република Македонија што се однесуваат на спречување или откривање кривично дело, фаќање на сторител на кривично дело, чување на јавниот ред и мир или чување на лице лишено од слобода, ќе се казни со затвор од шест месеци до три години.

² Член 383

- (1) Тој што ќе нападне или сериозно се заканува дека ќе нападне службено лице или лице кое помага при вршење работи на јавната безбедност или заштита на уставниот поредок на Република Македонија што се однесуваат на спречување или откривање кривично дело, фаќање на сторител на кривично дело, чување на јавниот ред и мир или чување на лице лишено од слобода, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години..
- (2) Ако при извршувањето на делото од став 1 сторителот се заканува со употреба на оружје или друго опасно орудие, го малтретира или го навредува службеното лице или лицето кое помага или телесно го повреди, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години.
- (3) Ако при извршувањето на делото од став 1 на службеното лице или на лицето кое помага му е нанесена тешка телесна повреда, сторителот ќе се казни со затвор од една до десет години.
- (4) Ако сторителот на делата од ставови 1 до 3 од овој член бил предизвикан од незаконско или грубо постапување на службеното лице, може да биде ослободен од казна.

пропишала построга казна за убиство на новинар, каква што е пропишана и за убиство на службено или воено лице.

На кривичното дело Тешка телесна повреда (член 131) се предлага да се додаде уште една квалификувана форма во случај кога делото е извршено против новинар, службено лице, малолетно лице или бремена жена.

Паралелни правни решенија

Србија

Во Кривичниот законик на Република Србија пропишана е посебна заштита на новинарите и други лица кои вршат „работа од јавно значење“ во рамките на кривичните дела Загрозување на безбедноста (член 138 став 3), Тешко убиство (член 144 точка 8) и Тешка телесна повреда (член 121 став 6). Како што е наведено во воведот „за работа од јавно значење се смета вршење на професија или должност која има зголемен ризик по безбедноста на лицата кои ја вршат, а се однесува на професии кои се од значење за јавно информирање, здравјето на луѓето, образование, јавен превоз, правна и стручна помош пред судски и други државни органи“ (член 112 точка 32, Значење на изразите, КЗ Србија).

Како квалификувана форма на кривичното дело Загрозување на безбедноста, казниви со затворска казна од шест месеци до пет години, пропишано е извршување на дела против „лице кое врши работи од јавно значење во областа на информирањето во врска со работите кои ги извршува“. Истата казна е пропишана и за загрозување на безбедноста на претседателот на Републиката, пратениците, претседателот на Владата, членовите на Владата, судиите на Уставниот суд, јавниот обвинител и заменикот јавен обвинител, адвокатите и полициските службеници (член 138 став 3).

Во Србија, „лишувањето од живот на лице кое врши работи од јавно значење во врска со работите кои ги врши“ е пропишано како облик на Тешко убиство (член 114 став 8) и се казнува со казна затвор од најмалку десет години или од триесет до четириесет години. Исто така, построго се казнува и извршувањето на кривичното дело Тешка телесна повреда на „малолетно лице или бремена жена или лице кое врши работи од јавно значење“ (член 121 став 6), со казна затвор од една до осум години, односно од две до дванаесет години, или пет до петнаесет години, зависно од тоа дали се работи за основна форма на телото или за потешки последици.

Хрватска

Казнениот закон на Хрватска (NN 144/12) пропишува кривично дело Закана, чија квалификувана форма подразбира извршување на дела против „службено или одговорно лице во врска со нејзината работа или положба или против новинар во врска со неговата работа ...“ и казна од шест месеци до пет години затвор.³

---

³ Закана, член 139

(1) Оној кој му се заканува на друг за да го заплаши или вознемири, ќе се казни со казна затвор до една година.

(2) Оној кој се заканува на друг или на нему блиска личност со телесна повреда, киднапирање, или одземање на слободата, или дека ќе му нанесе зло со подметнување пожар, експлозија, јонско зрачење, оружје, опасно оружје или други опасни средства, или дека ќе му ја уништи општествената позиција или материјалниот опстанок, ќе се казни со казна затвор до три години.

Русија

Кривичниот закон на Русија (член 144), пропишува кривично дело Спречување на новинар во вршење на професионалната должност⁴:

1. Спречување на новинар во вршење на професионалната должност по пат на принуда да шири или да не шири информации се казнува со парична казна во износ од 80 000 рубљи од заработката или друг приход за период од шест месеци, или со принудна работа од 360 часа или општествено корисна работа во период од една година.
2. Ако истото дело против новинар го изврши лице при вршење на службена должност, се казнува со парична казна во износ од 100 000 до 300 000 рубљи од заработката или друг приход во период од една до две години, општествено корисна работа до 480 часа или принудна работа во период од две години, и суспензија на три години или трајно, или лишување од слобода на период од две години, и суспензија од службената положба на период од три години или трајно.
3. Делата од став 1 или 2 од овој член проследени со насилство врз новинар, или негови блиски роднини, или оштетување и уништување на неговиот имот, како и закани со такво насилство, се казнуваат со принудна работа во времетраење од пет години или казна затвор во времетраење од шест години или лишување од правото на извршување на одредена дејност во времетраење до три години или без тоа.

Казакстан и Киргистан

Кривичниот закон на Казахстан во член 155⁵ и Кривичниот закон на Киргистан во член 151⁶, слично како и рускиот, пропишуваат кривично дело Спречување на новинар во вршењето на професионалната должност на ист начин:

1. Спречување на новинар во вршење на професионалната должност, по пат на принуда да шири или да не шири информации, се казнува со парична казна во износ од педесет до сто месечни индекси на проценка (минимална заработка) или во износ на заработка или други приходи на осуденикот за период до еден месец, или со општествено корисна работа во период од 180 часа, или со принудна работа на период од една година.
2. Ако истото дело го изврши лице при вршење на службена должност, или ако делото

---

(3) Доколку казненото дело од ставови 1 и 2 од овој член се изврши против службено или одговорно лице во врска со неговата работа или положба или против новинар во врска со неговата работа, или против поголема група луѓе, или ако предизвикало поголема вознемиреност кај граѓаните, или ако лицето кое трпи закани е ставено подолго време во тешка положба, сторителот ќе се казни со казна затвор од шест месеци до пет години.

(4) Казненото дело од став 1 од овој член се гони по приватна тужба, а казненото дело од став 2 од овој член се гони по предлог, освен доколку делото од ставови 1 или 2 не е предизвикано од омраза кон дете или лице со тежок инвалидитет или блиска особа.

⁴Кривичен закон на Русија 13.06.1996. N 63-ФЗ: http://www.consultant.ru/popular/ukrf/10_27.html#p2075 или <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/7>.

⁵ Кривичен закон на Република Казахстан, 16.7.1997: <http://legislationline.org/download/action/download/id/1681/file/ca1cfb8a67f8a1c2ffe8de6554a3.htm/preview>

⁶ Кривичен законик на Казахстан, 1.10.1997: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=248664.

се изврши со насилство или со закана за насилство, се казнува со принудна работа на период до две години, или со казна затвор во траење до три години, како и суспензија од функцијата или лишување од правото да врши одредени дејности во траење до три години или без тоа.

Таџикистан

Кривичниот закон на Таџикистан пропишува во член 162⁷ кривично дело Спречување на новинар во вршење на професионална дејност подетално во споредба со Русија, Казакстан и Киргистан:

1. Попречување на новинар во вршењето на професионалната должност во која било форма, по пат на принуда да шири или да не шири информации, со закани за насилство, уништување или оштетување на неговиот имот, ширење клевета и лаги и други измислени информации во јавноста, принудувајќи ја жртвата тие информации да ги чува во тајност, како и со закани за повреда на правата и законските интереси на новинарите се казнува со парична казна во износ од 500 до 800 минимални месечни плати или казна од две години принудна работа или казна затвор од шест месеци.

2. Извршување на истото дело:

а) со употреба на сила;

б) со уништување или оштетување на имот;

в) при вршење на службена должност,

се казнува со ограничување на слободата до три години или казна затвор до пет години, и суспензија од функцијата или лишување на правото да извршува одредена дејност во траење до три години или без тоа.

Белорусија

Кривичниот закон на Белорусија, во член 198, пропишува кривично дело Спречување на новинар во вршење на професионална должност⁸: Спречување на новинар во вршење на неговите професионални должности на кој било начин, како и принудување на новинарот да шири одредени информации или забрана да шири информации, проследено со насилство или закани, уништување или оштетување на имот, кршење на неговите права и легитимни интереси – се казнува со парична казна или суспензија од функцијата, ии лишување од правото да извршува одредена дејност, или ограничување на слободата во траење до три години или казна затвор од три години.

Грузија

Кривичниот закон на Грузија, во член 154, пропишува кривично дело Незаконско попречување на новинар во вршење на професионална должност⁹:

1. Незаконско попречување на новинар во вршење на професионална должност, односно принуда да шири или не шири информации, се казнува со парична казна или општествено корисна работа од 120 до 180 часа или принудна работа до две години.

2. Ако истото дело се изврши со примена на насилство, закана со насилство или од

⁷ Кривичен закон на Република Таџикистан, 6.8.2001:

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1708/file/91ce853088d818e69f2c5bd8358d.htm/preview>.

⁸ Кривичен закон на Република Белорусија, 12.7.2013: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=230038.

⁹ Кривичен закон на Република Грузија, 26.1.2011: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=209028

страна на лица при вршење на службена дејност – се казнува со парична казна и притвор во траење од два месеци или казна затвор во траење од две години, и суспензија од функцијата или лишување од правото да извршува одредена дејност во траење од три години или без тоа..

Мексико

Една од најопасните земји за новинарите во светот е Мексико. Новинарите кои укажуваат проблемите со организиран криминал на, трговија со дрога и корупција, редовно се напаѓани и убивани. Во периодот од 2003 до јуни 2013 година повеќе од 80 новинари се убиени, а 17 се киднапирани или исчезнати.¹⁰ Под притисок на организациите на граѓанското општество, во 2006 година е основано Специјално обвинителство за злосторства против новинари и во 2010 година е воспоставен посебен заштитен механизам. Меѓутоа, овие напори не го дадоа очекуваниот успех, па во јуни 2012 година усвоен е Закон за заштита на борците за човекови права, кој воспостави надлежност на сојузните органи за процесирање на кривични дела извршени против новинари и посебни заштитни мерки за оние чија безбедност е загрозувана.¹¹

---

¹⁰ Извештај на *Репортери без граници* објавен во јуни 2013. год. Делот од извештајот кој се однесува на Мексико е достапен на: <http://en.rsf.org/report-mexico,184.html>.

¹¹ Извештај: „Заштита на новинарите и бранителите на човекови права во Мексико“, автор Viviana Giacaman, директор на програмите на Латинска Америка и Mariclaire Acosta, Mexico проект директор (информацијата е достапна на линкот: <http://www.freedomhouse.org/article/protecting-journalists-and-human-rights-defenders-mexico>).